

Årsredovisning 2024

VA-samarbetet

Året som gått

Fokus under 2024 har varit revidering av VA-plan Åland, men parallellt har också projekten digital vattenmätning och inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät pågått. Det har sammanställts kommunala taxor och tagits fram information om vattentjänster. Det har hållits en vattenskola för beslutsfattare för att ge större förståelse för VA-frågor. VA-samarbetet har haft besök från ÅMHM med möjlighet att ställa frågor gällande tillsyn och egenkontroll gällande vatten och avlopp. En workshop genomfördes för att prognosticera kommande investeringar i VA till 2050.

Riktlinjer för vattenmätare och mätarplatser har tagits fram. Övriga frågor som diskuterats i VA-samarbetet har varit beredskaps- och säkerhetsfrågor, organisation och kompetensförsörjning samt problematiken med enskilda avlopp.

Sofie Dahlsten

VA-utvecklare/koordinator VA-samarbetet
Ålands Vatten

VA samarbetet

Bakgrund

VA samarbetet började som ett samprojekt för att ta fram en VA plan för Åland 2018. Deltagande kommuner och Ålands Vatten beslutade därefter att fortsätta samarbetet även efter projektets slut. Ålands Vatten fungerar som huvudman för samarbetet och deltagande kommuner ingår i en styrgrupp som beslutar om vilka samarbetsfrågor och projekt man ska arbeta med. Ordförande är Ålands Vattens VD och koordinator för VA samarbetet är Ålands Vattens VA-utvecklare
12 kommuner, Ålands Landskapsregering och Norra Ålands avloppsvatten deltar i samarbetet.

Under 2024 träffades styrgruppen 11 gånger inklusive en workshop gällande prognos för VA investeringar 2050.

Typ av möte	2023 (antal möten)	2024 (antal möten)
VA samarbetets styrgruppsmöten	9	11
Workshop	1	1
Vattenskola för förtroendevalda	0	1

Information och Kommunikation

Information och kommunikation gällande VA frågor sker kontinuerligt, men behöver bli bättre framför allt kommunicera vad VA sektorn gör, vad kunden får för pengarna, skapa acceptans och förståelse för kostnader kopplade till vatten och avlopp både nu och i framtiden.

Vattenskola för beslutsfattare

Under 2024 ordnades en vattenskola för beslutsfattare.

Informationen innehöll:

- Historik
- Vad är vatten och avlopp och hur är det organiserat på Åland
- Presentation av regeringsprogrammet kopplat till VA
- Vilken lagstiftning som styr VA idag
- VA-utmaningar, prognos, taxa, investeringar
- Skydd av Ålands vattens vattentäkter
- Information om pågående projekt, utredningar och utveckling inom vatten- och avlopp

Vattenskolan uppskattades och det finns en plan att hålla ytterligare en vattenskola under 2025 med fokus på bland annat beredskap och vattenförsörjning.

Information om vattentjänster och vattenkvalitet.

I och med införlivande av EUs drickvattendirektiv tog VA samarbetet fram en gemensam information om vattentjänster och vattenkvalitet för dricksvatten för hela Åland.

Informationen är samlad på Ålands Vattens hemsida och uppdelad i tre delar:

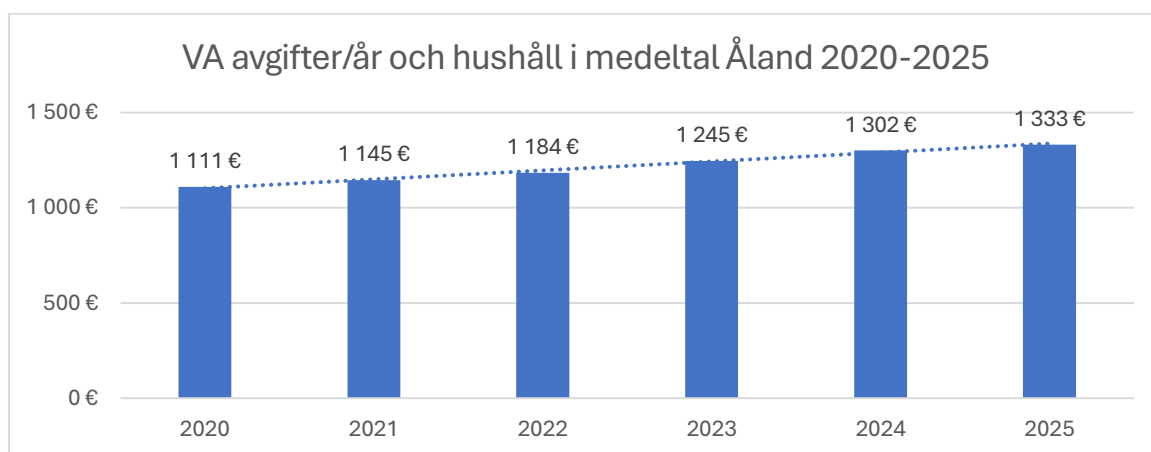
- Information om vattentjänster och hållbar vattenanvändning
- Information om vattenkvalitet
- Information om enskilt vatten

Informationen delas med alla kommuner på Åland som kan länka till Ålands Vattens hemsida.

Sammanställning av statistik

VA-taxor

VA taxorna har ökat de senaste åren. Det kan härledas till ökade krav på hantering av vatten och avlopp vilket ökat kostnader för reningsprocesser, renoveringar, investeringar och anpassningar till lagstiftning. Det finns behov av att höja taxorna ytterligare de kommande åren för att täcka framtidens stora behov av investeringar inom vatten och avlopp.

Figur 1 Taxerapporter för åren 2021–2025 finns på Ålands vattens hemsida: <https://www.vatten.ax/va-samarbetet/va-taxor>

Övriga nyckeltal

Inom VA-samarbetet sammanställs även övriga nyckeltal och det pågår ett utvecklingsarbete för sammanställning av nya typer av rapporter.

Från VA-planens nuläge finns en sammanställning av några nyckeltal.

VA-Åland	2016	2022	2024
Omsättning	7 000 000 €	8 900 000 €	N/A
Dricksvattenproduktion	2 400 000 m ³	2 609 000 m ³	2 555 400 m ³
Omätt vatten	19,47 %	26,92 %	22,36 %
Dricksvattenledningar	620 km	1292 km	1300 km
Anslutning till dricksvatten	85 %	90 %	91 %
Anslutning till avloppsnät	N/A	46 %	48 %
Avloppsvatten	2 700 000 m ³	2 400 000 m ³	N/A
Inläckage i avloppsvatten	48 %	N/A	N/A
Avloppsledningar	380 km	443 km	443 km
Dagvattenledningar	N/A	90 km	90 km

Enskilda avlopp	8 600 st	N/A	N/A
Avloppspumpstationer	N/A	395 st	395 st

Tabell 1. Några nyckeltal som tagits fram under åren 2016, 2022, 2024.

Några andra nyckeltal är ekonomi där det finns en sammanställning baserat på kommunernas bokslut 2022. Här finns ett utvecklingsbehov av att kommunerna börjar redovisa VA-kostnader på samma sätt.

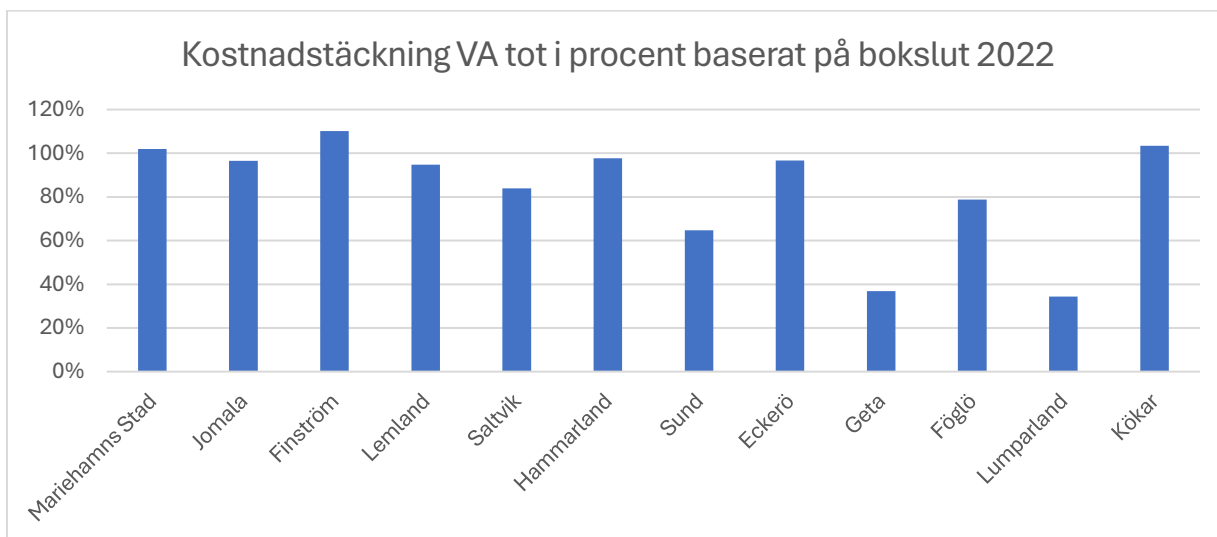

Diagram 1. Diagrammet visar på kommunernas kostnadstäckning baserat på intäkter och kostnader i bokslut 2022.

Beredskapsfrågor

I tanke på världsläget och klimatförändringar behöver Ålands vatten- och avloppsförsörjning vara bättre rustade för störningssituationer. Under året har det diskuterats i VA-samarbetet hur man gemensamt kan arbeta med dessa frågor, både lokalt och med Finland. Den enskilt mest angelägna förändringen som behövs är ny lagstiftning på Åland som tydliggör vad, hur och vem som ska göras.

Utbildning och omvärldsbevakning

- Webinarium om avloppsdirektivet.
- Webinarium om hållbar vattenanvändning.
- Användarträff digitala vattenmätare (Kamstrup).
- Informationstillfälle för politiker och tjänstemän gällande vattenmätarprojektet.
- Vattenindustrin- konferens om beredskap, kompetensförsörjning mm.

Nya medlemmar i VA-samarbetet

I slutet av året beslutade Ålands Landskapsregering och Bocknäs Vatten att gå in som medlemmar i VA-samarbetet från 2025.

Nu är det endast 4 kommuner och eventuellt några mindre vattenandelslag som saknas i VA-samarbetet innan det har full täckning för hela VA-Åland. Arbetet fortsätter kontinuerligt med att få med alla aktörer i samarbetet.

Övrigt

Under året genomförde en högskolepraktikant en utredning på Lotsbroverket om byte av oljepanna till ett mer miljövänligare alternativ.

Projekt

VA-samarbetets arbete genomförs genom en projektplan som godkänns av styrgruppen.

Uppföljning av projektplan 2024:

Uppföljning av projektplan 2024		jan-24	feb-24	mars-24	apr-24	maj-24	juni-24	juli-24	aug-24	sep-24	okt-24	nov-24	dec-24
1	Digital vattenmätning och läcksökning												
2	Cirkulering av näringsämnen												
3	Databas för VA-ledningsdata												
4	Digitalisering av avloppspumpstationer												
5	Förankra VA-samarbetet												
6	Årliga rapporter												
7	Uppdatering av VA-plan												
8	Delta i arbetet med VA-tjänstlag												
9	Materialvalspolicy												
10	Inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät												
	pågående												
	avslutat												
	vilande												

Under året har 3 större projekt fått mest fokus: revidering av VA-plan, digital vattenmätning och inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät. Några projekt genomfördes och avslutades i början av året och några projekt är vilande.

Projekten leds av en projektgrupp med deltagare både inom och utanför VA-samarbetet beroende på projekt.

Projekt	Antal projektgruppsmöten 2023	Antal projektgruppsmöten 2024
Digital vattenmätning	5	18
Inventering avloppspumpstationer & ledningsnät	0	10
Revidering VA-plan	8	17
Cirkulation näringsämnen	3	3

Revidering av VA plan Åland

Projektgrupp: Sofie, Gunnar, Christian

Arbetet med att revidera VA plan Åland från 2018 påbörjades under hösten 2023 och har under 2024 reviderats med fokus på framför allt åtgärdsplanen.

VA-planen är uppdelad i fyra delar. VA-policyn (del 1) beskriver strategiska vägval för hantering av VA-frågor för att nå en hållbar VA-sektor på Åland. VA-översikten (nuläget, del 3) tillsammans med VA-policyn utformar VA-åtgärdsplanen (del 2). VA-prognos 2050 (del

4) är branschens uppskattade kostnader för framtida investeringar och utmaningar inom VA på Åland

Remiss av planen har genomförts oktober 2024 – februari 2025. Det inkom 17 remisser från kommuner, myndigheter, vattenandelslag, vatten- och avloppsbolag, föreningar. Projektgruppen har behandlat remisser och genomfört vissa ändringar. VA-samarbetets styrgrupp har godkänt VA-planen 15.5.2025 och planen är skickad till kommunerna för godkännande. Efter godkännande av kommuner skickas VA-planen till Ålands landskapsregering för behandling.

Vattenmätarprojekt

Projektgrupp: Sofie, Stefan K, Stefan P, Allan, Dan, Hasse, Aron, Erik
Sakkunniggrupp: Ralf, Fredrik, Staffan, Thomas E

Installation av digitala vattenmätare ska ge kommunerna bättre kontroll av flöden, enklare avläsning och överföring till ekonomiprogram samt ge nya möjligheter till att upptäcka vattenläckage. Under 2022–2023 installerades 8 områdesmätare på vissa kommunala ledningssträckor. Under 2024 har det tagits fram pilotområden hos åtta parter där det installerats 550 hushållsmätare och 1 områdesmätare. En upphandling av installationsentreprenörer resulterade i 3 olika entreprenörer som genomför installationerna.

Projektgruppen har under året tagit fram förslag till riktlinjer för vattenmätare och mätarplatser. Riktlinjerna har godkänts av VA-samarbetets styrgrupp. Därefter är det upp till varje kommun/andelslag att arbeta in riktlinjerna i sina egna regler. Information om projektet uppdateras på Ålands Vattens hemsida/VA-samarbetet.

Inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät

Projektgrupp: Sofie, Allan, Dina, Staffan, Andreas, Stefan K

En inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät för att lokalisera problem med tillskottsvatten har pågått under året. Projektet ska resultera i en rapport med sammanställda problem för olika avloppspumpstationer och ledningsnät samt förslag till åtgärder. Rapporten ska kunna användas som beslutsunderlag i kommunerna inför investeringsbudgetprocesser.

Arbetsgruppen för cirkulation av näringsämnen

Projektgrupp: Sofie, Tomas M (Lotsbroverket), ÅTH, Hushållningssällskapet, Svinryggen, Jordbruksbyrån, Producentförbundet

Arbetsgruppen omvärldsbevakar och diskuterar förslag till projekt för cirkulation av näringsämnen. Aktuella ämnen som diskuterats är cirkulering av slam till biokol och cirkulering av avloppsvatten till bevattning.

Projekt för digitalisering av VA ledningsnät

Digitalisering är ett viktigt verktyg för att strukturera VA infrastruktur. Under 2024 fick datadelningsavtal mellan kommunerna och landskapet de sista underskrifterna. Avtalet möjliggör att kommunerna har möjlighet att logga in i landskapets GIS-databas. Materialet kan användas som ett gemensamt planeringsverktyg för vatten och avlopp. Ålands Landskapsregering har under året erbjudit kommunerna förmånliga GIS-licenser vilket kan förenkla arbetet med att digitalisera ledningsnät. Projektet planeras att få högre prioritet under 2025.

Digitalisering av avloppspumpstationer

Syftet med projektet är att eliminera risker för bräddningar av avloppsvatten särskilt till känsliga vattendrag, vattentäcker och badstränder. Målet med projektet är att investera och installera moderna styr- och övervakningssystem för avloppspumpstationer.

Projektet har inte påbörjats, dock söktes extern finansiering som tyvärr inte gick igenom. Det finns också anledning att vänta på att projektet med inventering av avloppspumpstationer och ledningsnät påbörjas.

Materialvalspolicy

Syftet med projektet är att utreda och ta fram ett förslag till materialvalspolicy för att skapa förutsättningar för gemensamma inköp och utbyten av komponenter inom VA sektorn på Åland.

Projektet ej påbörjat.

Delta i arbetet med VA-tjänstlagen

VA-samarbetet ska få möjlighet att göra inspel på en ny vattentjänstlag. Projektet ej påbörjat då landskapsregeringen planerat för att arbetet med ny lagstiftning kommer påbörjas först tidigast 2025.